

Gottfried Silbermann.

I den lilla byn Kleinbobritzsch nära Frauenstein i sachsiska Erzgebirge föddes den 14 januari 1683 den fattige snickaren Michael Silbermanns andre son, Gottfried. Modern, Anna Maria Preissler, var en gladlynt men sträng kvinna. I hemmet åtnjöt den unge Gottfried en allvarlig uppfostran och han visade redan tidigt tecken på sin begåvning men även på sin utpräglade håg för skämt och upptåg.

Han genomgick först den primitiva byskolan i Kleinbobritzsch, och då familjen 1693 flyttade till Frauenstein, där fadern blivit anställd som slottstimmerman, sattes Gottfried i »Stadsskolan». Efter slutade skolstudier, önskade han liksom sin äldre broder Andreas bliva orgelbyggare. Denne hade först varit snickare men begav sig senare åstad till den berömda orgelbyggaren Eugenius Casparini i Görlitz hos vilken han studerade orgelbyggeri mellan åren 1697—1700. Med de bästa rekommendationer från mästern Casparini kom han till Elsass och slog sig ner som orgelbyggare i Strassburg.

Fader Michael hade emellertid bestämt att Gottfried skulle sättas i bokbindarlära i Frauenstein och därvid blev det. Med motvilja utförde han sitt arbete och tog igen sig under fritiden med allehanda dumma påhitt, vilka slutligen ådrogo honom fängelsestraff i slottstornet. Härifrån rymde han och flydde till sin kusin i Bömisch-Einsiedeln där han höll sig gömd några dagar. Under tiden bestämde han sig för att gå till fots till brodern i Strassburg för att hos honom lära orgelbyggeri. Vandringen dit blev lång och mödosam och när han äntligen anlände dit mottogs han av brodern med misstroende ty fadern hade skrivit: »Se dig för, han är en lätting som har förmåga att antingen bli en stor man eller en spetsbov...»

För att ställa Gottfried på prov överhopade brodern honom med arbete. Han lät sig emellertid ej bekomma utan arbetade oförtrutet. Vid lärlingstidens slut studerade han hos en snickare i Wien, men eftersom brodern var överhopad med uppdrag blev han hemkallad. Så småningom tycks Gottfried ha vunnit sin broders förtroende, ty efter några år finna vi dem arbetande tillsammans.

Gottfried Silbermanns sista arbete i Elsass var orgeln i St. Margarete-klostret i Strassburg. Här lärde han känna en nunna av förnäm fransk familj och då hans bøjelse var besvarad beslöto de att tillsammans fly ur klostret. I sista stund blev likväl deras plan upptäckt. Nunnan blev fasttagen och Silbermann fick begiva sig av i all hast eftersom enleveringar av nunnor bestraffades med döden. Att återvända till Strassburg var nu omöjligt och därför flydde han till Tyskland där vi 1710 återfinna honom hemma i Frauenstein. Härifrån skrev han till brodern och förmådde honom hjälpa sig att återfinna sin kära nunna, men allt var förgäves.

I Frauenstein blev det först ålagt Silbermann att reparera den gamla orgeln därstädes. Verket var emellertid så dåligt att arbetet ej lönade sig. Silbermanns förslag att man skulle låta uppföra ett nytt verk avslogs, emedan man fortfarande hyste misstroende till honom. Han beslöt

därför att ensam bygga orgelverket om blott de erforderliga materialen anskaffades.

På 33 veckor var arbetet fullbordat. Det allmänna misstroendet hade förmått stadsråden att inbjuda flera sakkunniga, bland dem organisten Mentzer från Freiberg och Thomaskantorn Kuhnau från Leipzig för att avsyna den nya orgeln. Kuhnau hade knappast mer än börjat spela förrän han utropade: »Vad är detta för toner! Något så vackert har jag aldrig hört förr!» Han skyndade fram till Silbermann som anspråkslöst dragit sig tillbaka och lyckönskade honom till detta mästerstycke.

Nu var grunden lagd till hans berömmelse. Byggandet av en ny orgel i Freibergs domkyrka tilldelades honom genast. I Freiberg stodo både bostad och verkstad fritt till hans förfogande i den s. k. »Reiterwache», en stor byggnad nära slottet. (I denna har 47 stora orgelverk av samme mästare förfärdigats.)

Det ena uppdraget följde på det andra; orgelverken i Sophienkirche, Frauenkirche och katolska hovkyrkan i Dresden. Denna sistnämnda orgel hann han dock aldrig fullborda. Omkostnaderna för detta verk uppgingo till 20,000 Taler, en stor summa på den tiden, och verket skulle vara avslutat inom fyra år. Då de tre åren voro gångna dog Silbermann, den 4 augusti 1753. Orgeln färdigbyggdes av hans brorson Johann Daniel Silbermann och hans bäste lärjunge, Zacharias Hildebrand.

Gottfried Silbermanns begåvning var ovanligt allsidig. Med ett klart förstånd förenade han en rik fantasi och en djup och innerlig känsla. Raskt fattade han sina beslut och satte dem i verket med energisk kraft. Som ung hade han varit hurtig och skämtsam men motgångar och sjukdom förändrade honom så småningom till en ordkarg enstöring. Trots detta vittnar den starka tillgivenhet och vördnad som förband Silbermann med hans stora lärjungekrets om uppskattningen av hans enastående förmåga och värdefulla personliga egenskaper.

Den gamla Silbermannska gården varest bröderna Andreas och Gottfried föddes finns ännu kvar oförändrad. Det är en helt vanlig bondgård i gammal tysk stil. Låg, prosaisk med små fönster utan fönsterluckor och en låg trång dörr. Över denna är en tavla anbragt omgärdad av orgelpipor. Därunder står:

Jes. 30.30.

Der Herr wird seine herrliche Stimme erschallen lassen.

Geburtshaus

eines verdienstvollen, berühmten Bruderpaares

Gottfried Silbermann

Kurf. sächs. und Königl. poln.

Hof- und Landorgelbauer

geb. am 14. Jan. 1683

gest. zu Dresden am 4. Aug. 1753.

Andreas Silbermann

Orgelbaumeister zu Strassburg i. E.

geb. am 16 Mai 1678

gest. am 16 März 1731

Sirach 9. 22.

Zum Gedächtnis errichtet den 4. August 1861.

Gunhild Schedin.